

ordklasserna

substantiv

Substantiv

Vad är substantiv? Det finns en gammal ramsa som börjar med:

*Substantiv är namn på ting,
sådana som, boll och ring*

Det är litet sant, men substantiv är så mycket mer. Substantiv är det namn eller ord vi har för olika "saker". Man kan dela upp substantiv på:

Personer	syster, rörmokare, Jonathan, gammelfarfar
Djur	ekorre, hamster, kamphund
Saker	boll, ring, sudd, skattkista
Ämnen	silver, kväve, kolhydrat
Idéer	nazism, konservatism, kommunism
Känslor	sorg, glädje, hat, kärlek

Oftast kan man sätta: *en, ett* eller *flera*, framför ett substantiv om det är i obestämd form, eller: *den, det* eller *de* framför ett substantiv i bestämd form.

Konkreta och abstrakta substantiv

Som du ser i listan kan man "ta" på vissa substantiv som t.ex. hamster, medan andra inte går att "ta" på som t.ex. kärlek. De man kan "ta" på kallas för *konkreta* substantiv, medan de som man inte kan "ta" på kallas för *abstrakta* substantiv.

Egennamn

Ett *egennamn* är ett namn på en speciell person eller en speciell plats, ett speciellt djur eller ett speciellt föremål. Namn är också substantiv. Alla namn börjar med stor bokstav.

Linda, Olle, Sverige, Europa.

Kollektivt substantiv

Ett *kollektivt substantiv* används om man har ett enda ord för en grupp människor, djur eller saker.

familj, flock, hjord, skolklass.

Numerus

Numerus betyder antal. Nästan alla substantiv kan vara ett, eller fler än ett. Ental kallas för *singular*: (en) varg, (ett) getingbo
Flertal kallas plural: (flera) vargar, (flera) getingbon

Det finns flera olika sätt att skapa plural från singular genom att ändra de sista bokstäverna i ordet:

-ar	vargar
-or	hackor
-er	regler
-r	skor
-n	riken
- (ingen förändring)	bord

Kasus

Substantivet har två kasus i svenskan. Ett substantiv kan stå i *grundform* eller i *genitiv*. Genitivformen är samma sak som att substantivet hör till, eller ägs av, någon annan. Genitivformen får man genom att sätta ett "s" på slutet av substantivet.

Grundform: *flicka, flickan, flickor, flickorna*
Genitiv: *flickas, flickans, flickors, flickornas*

Genus

Genus förklarar vilken sorts substantiv vi har att göra med. I svenskan finns två olika: n-genus (kallas även *utrum*) och t-genus (kallas även *neutrum*). De kallas så för om substantivet står i bestämd form slutar det endera på n eller på t.

n-genus (utrum): stol(en), bok(en), vind(en)

t-genus (neutrum): bord(et), hus(et), skrik(et)

Det finns ingen direkt regel i svenskan som förklarar om ett ord är ett n-genus eller ett t-genus, utan det får man helt enkelt lära sig utantill. N-genus är vanligast.

Ordlista, <http://www.svenskaakademien.se/web/Ordlista.aspx>

Konkreta och abstrakta substantiv

1: Här nedanför finns 30 substantiv, 15 är konkreta och 15 är abstrakta. Ringa in alla konkreta substantiv.

Ett sätt att kontrollera om ett substantiv är abstrakt är att försöka böja det i plural, för det går inte med rent abstrakta substantiv som t.ex. *sömn*.

glädje, vrede, järn, överraskning, betong, besättning, rädsla, lycka, styrka, Lars, flit, cement, snabbhet, folk, begåvning, armé, klass, Malmö, sömn, liv, tävling, match, Aftonbladet, vatten, mjöl, häst, avstånd, tid, äpple, fönster

2: Skriv ner **tre konkreta** substantiv som du hittar i bilden och fundera ut **ett abstrakt** substantiv som skulle kunna passa till bilden. Skriv orden längs kanten.

3: Följande text är de första raderna i Selma Lagerlöfs bok "*Herr Arnes penningar*". Stryk under substantiven i varje rad. Det står en siffra i radens början som visar hur många substantiv som finns i just den raden.

(4) På den tiden, då kung Fredrik den andre av Danmark
(2) regerade över Bohuslän, bodde i Marstrand
(2) en fattig fiskhandlare, som hette Torarin.
(1) Han var en svag och enkel man.
(2) Hans ena arm var lam, så att han dög varken till fiske
(3) eller rodd. Han kunde inte vinna sitt uppehälle på sjön
(1) som alla andra skärgårdskarlar, utan han for omkring
(3) och sålde saltad och torkad fisk till folk på landbacken.
(2) Han var inte hemma många dagar på året,
(3) han reste jämt från by till by med sitt fisklass.

(2) En februaridag, då det led mot skymningen,
(3) kom Torarin åkande på vägen, som från Kungshäll
(2) ledde upp till Solberga socken.
(1) Det var alldeles ödsligt och folktomt på vägen,
(1) men Torarin behövde ändå inte vara tyst.
(1) Bredvid sig på lasset
(1) hade han en fullgod vän, som han kunde tala med.
(2) Det var en liten svart hund med yvig päls,
(2) som Torarin kallade Grim.

(Ordet "han" är inte ett substantiv, utan ett pronomen, vi tittar på det senare).

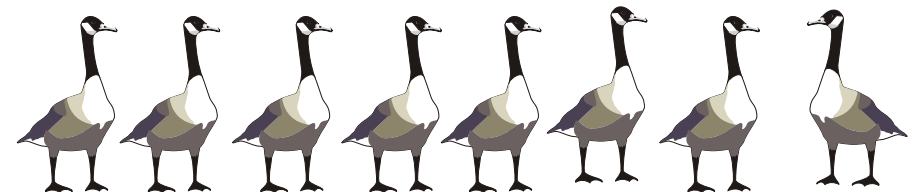

4: **Bestämd & obestämd form**, fyll i de substantiv som fattas

Singular obestämd form	Singular bestämd form	Plural obestämd form	Plural bestämd form
Linjal	Linjalen	Linjaler	Linjalerna
		Katter	
			Ringarna
Halsband			
	Taxen		
		Tallrikar	
			Öronen
Gris			
Hav			

5: Det finns vissa ord som blir annorlunda när man böjer dem. Ta hjälp av en ordlista för att böja följande substantiv på korrekt sätt.

Singular obestämd form	Singular bestämd form	Plural obestämd form	Plural bestämd form
Spång	Spången	Spånger	Spångerna
Gås			
Smörgås			
Mus			
Dotter			
Bok			

6: Som du såg i uppgift 4 finns det en del ord, som halsband och hav, som skrivs likadant i singular som plural. Kryssa i om ordet är ett singular, ett plural eller om det passar in på båda.

	Singular	Plural	Båda
Halsband	☐	☐	☒
Dörr	☐	☐	☐
Bananer	☐	☐	☐
Ren	☐	☐	☐
Lejon	☐	☐	☐
Vapen	☐	☐	☐
Kniv	☐	☐	☐
Russin	☐	☐	☐
Ponny	☐	☐	☐
Hallon	☐	☐	☐
Dröm	☐	☐	☐
Trumpeter	☐	☐	☐

7: Kan du komma på tre substantiv till som skrivs likadant i singular som plural?

8: Ord som slutar på *-um*, *-eum*- och *-ium* böjs litet annorlunda i plural eftersom de är lånord i det svenska språket.

	Singular obestämd form	Singular bestämd form	Plural obestämd form	Plural bestämd form
<i>-um</i>	Centrum	Centrumet	Centrum	Centrumen
	Spektrum			
	Album			
	Ultimatum			
	Datum			
<i>-eum</i>	Museum			
	Jubileum			
<i>-ium</i>	Mysterium			
	Stadium			
	Gymnasium			

9: **Genus** - (utrum eller neutrum) när t.ex. ett ord slutar på -ande, byter det böjningsform beroende på om genuset är utrum (en) eller neutrum (ett). Böj orden i tabellen.

Ordförande = utrum (en)

Meddelande = neutrum (ett)

Singular obestämd form	Singular bestämd form	Plural obestämd form	Plural bestämd form
Ordförande	Ordföranden	Ordförande	Ordförandena -n
Meddelande	Meddelandet	Meddelanden	Meddelandena
Resande			Resandena -n
Anförande			Anförandena
Tävlande			Tävlandena -n
Medgivande			Medgivandena
Främmande			Främmandena -n
Leende			Leendena
Studerande			Studerandena -n
Yttrande			Yttrandena

10: **Kasus** - det finns bara två kasus, grundform och genitiv (ägandeformen). Genitiv slutar med -s.

Skriv en mening till varje bild där det du ser på bilden står i genitivformen.

Ex: tupps, tuppens, tuppars eller tupparnas i första exemplet

11: **Pluralböjningar**, här är en berättelse där du skall söka substantiv böjda i plural. Stryk under substantivet när du hittar det och fyll i ändelsen i slutet av raden. Första raden är redan gjord. De pluralböjningar som finns är:
-ar, -or, er, -r, -n och - (ingen alls)

Oscar ber en av sina dagisfröknar hjälpa honom att ta på sig **-ar** sina stövlar innan han ska gå ut i kylan.

De är jättebesvärliga att ta på och fröken måste verkligen göra svettiga ansträngningar för att utföra uppdraget. När äntligen hans stövlar sitter på säger Oscar:

- De sitter på fel fötter!

Fröken tror inte sina ögon när hon konstaterar att det är som Oscar säger, hans stövlar sitter fel.

Hon drar som en däre i tre minuter för att ta av dem och börjar om med djupa andetag och en superansträngning för att sätta på dem igen. Då säger Oscar:

- Det är inte mina stövlar!

Fröken andas djupt och lägger locket på sina känslor för att inte skada lille Oscar som tittar på henne med oroliga blickar.

- Ok, säger hon, vi tar av dem då! Och sätter igång med samma ansträngningar som tidigare.

-Varför sa du inte det tidigare? frågar hon när hon är klar.

-Oscar svarar då:

- Det är inte mina stövlar, en av mina brorsor äger dem, men mamma vill att jag ska ha dem!

Fröken börjar gråta och, mycket behärskad fast bestämd, sätter på Oscars stövlar en tredje gång.

Sedan lyfter hon Oscar, sätter på honom ytterkläder och halsduk och frågar:

- Var är dina vantar?

Och Oscar svarar: - Jag la dem i mina stövlar!

12: Välj ett substantiv och skriv ner det på raden uppe till höger. Låt sedan en klasskamrat försöka fylla i resten på rätt sätt.

Ord: _____

Böj det valda substantivet

Singular obestämd form	Singular bestämd form	Plural obestämd form	Plural bestämd form

Kasus:

Grundform

Genitiv

Genus:

Utrum

Neutrum

Konkret eller
abstrakt?

Konkret

Abstrakt

Ett egennamn?

Ja

Nej

Ett kollektivt
substantiv?

Ja

Nej

Källor:

Allt i svenska, Falkenland, NoK 1994 ISBN 91-27-40015-8
(Inspirationskälla) Dags för svenska övningsbok, NoK 2008 ISBN 978-91-27-61508-3
[Http://www.azon.se/skrivkurs/grammatik_web/substantiv.htm](http://www.azon.se/skrivkurs/grammatik_web/substantiv.htm)

Bildkällor (CC-licens):

Mangabild, flicka som målar:

[Http://www.flickr.com/photos/mangamissou/2295307949/sizes/m/in/photostream/](http://www.flickr.com/photos/mangamissou/2295307949/sizes/m/in/photostream/)

Bild från "Körkarlen":

[Http://www.flickr.com/photos/decafinata/359957512/sizes/m/in/photostream/](http://www.flickr.com/photos/decafinata/359957512/sizes/m/in/photostream/)

Övrig clip-art är från Corel Draws skiva med fria clip-arts.

Typsnitt:

Georgia - för brödtext

Jellyka love and passion - för text som skall likna handstil

Chick - för titeltexten

Kontakt:

Vid frågor eller synpunkter, skicka e-mail till: ingemar.wiklund@gmail.com

Facit 1-5

1: glädje, vrede, **järn**, överraskning, **betong**, **besättning**, rädsla, lycka, styrka, **Lars**, flit, **cement**, snabbhet, **folk**, begåvning, **armé**, **klass**, **Malmö**, sömn, liv, tävling, match, **Aftonbladet**, **vatten**, **mjöl**, **häst**, avstånd, tid, **äpple**, **fönster** (konkret=**fet stil**)

2: Konkreta kan vara: pensel, flicka, målarduk, stol, fönster, burkar. Abstrakta kan vara: fantasi, kreativitet, konst.

3: Substantiven är understrukna.

(4) På den tiden, då kung Fredrik den andre av Danmark

(2) regerade över Bohuslän, bodde i Marstrand

(2) en fattig fiskhandlare, som hette Torarin.

(1) Han var en svag och enkel man.

(2) Hans ena arm var lam, så att han dög varken till fiske

(3) eller rodd. Han kunde inte vinna sitt uppehälle på sjön

(1) som alla andra skärgårdskarlar, utan han for omkring

(3) och sålde saltad och torkad fisk till folk på landbacken.

(2) Han var inte hemma många dagar på året,

(3) han reste jämt från by till by med sitt fisklass.

(2) En februaridag, då det led mot skymningen,

(3) kom Torarin åkande på vägen, som från Kungshäll

(2) ledde upp till Solberga socken.

(1) Det var alldeles ödsligt och folktomt på vägen,

(1) men Torarin behövde ändå inte vara tyst.

(1) Bredvid sig på lasset

(1) hade han en fullgod vän, som han kunde tala med.

(2) Det var en liten svart hund med yvig päls,

(2) som Torarin kallade Grim.

4: fyll i substantiv

katt-katten-katter-katterna

ring-ringen-ringar-ringarna

halsband-halsbandet-halsband-halsbanden

tax-taxen-taxar-taxarna

tallrik-tallriken-tallrikar-tallrikarna

öra-örat-öron-öronen

gris-grisen-grisar-grisarna

hav-havet-hav-haven

5: fyll i oregelbundna substantiv

gås-gåsen-gäss-gässen

smörgås-smörgåsen-smörgåsar-smörgåsarna

mus-musen-möss-mössen

dotter-dottern-döttrar-döttrarna

bok-boken-böcker-böckerna

Facit 6-12

Uppgift 6:, Halsband B, Dörr S
 Bananer P, Ren S, Lejon B, Vapen B, Kniv S, Russin B,
 Ponny S, Hallon B, Dröm S, Trumpeter P

Uppgift 7: Se i ordbok

8: böjning -um,-eum, -ium
 centrum-centrumet-centrum-centrumen
 spektrum-spektrumet-spektrum-spektrum
 album-albumet-album-albumen
 ultimatum-ultimatumet-ultimatum-ultimatumen
 datum-datumet-datum-datumen
 museum-museet-museer-museerna
 jubileum-jubileet-jubileum-jubileer
 mysterium-mysteriet-mysterier-mysterier
 stadium-stadiet-stadier-stadier
 gymnasium-gymnasiet-gymnasier-gymnasier

9: -ande i utrum och neutrum
 ordförande-ordföranden-ordförande-ordförandena
 meddelande-meddelandet-meddelanden-
 meddelandena
 resande-resanden-resande-resandena
 anförande-anförandet-anföranden-anförandena
 tävlande-tävlanden-tävlande-tävlandena
 medgivande-medgivandet-medgivanden-
 medgivandena
 främmande-främmanden-främmande-främmandena
 leende-leendet-leenden-leendena
 studerande-studeranden-studerande-studerandena
 Yttrande-yttrandet-yttranden-yttrandena

10: Se till så att bildens ord står i -s, genitivformen, och inte i grundformen.

11: hitta pluraländelser.

Oscar ber en av sina dagisfröknar hjälpa honom att ta på sig -ar
 sina stövlar innan han ska gå ut i kylan. -ar

De är jättebesvärliga att ta på och fröken måste verkligen göra
 svettiga ansträngningar för att -ar

utföra uppdraget. När äntligen hans stövlar sitter på säger Oscar: -ar
 - De sitter på fel fötter! -er

Fröken tror inte sina ögon när hon konstaterar att det är som -(ögon),
 Oscar säger, hans stövlar sitter fel. -ar

Hon drar som en däre i tre minuter för att ta av dem -er

och börjar om med djupa andetag och en superansträngning -(andetag)
 för att sätta på dem igen. Då säger Oscar:

- Det är inte mina stövlar! -ar

Fröken andas djupt och lägger locket på sina känslor för att -or
 inte skada lille Oscar som tittar på henne med oroliga blickar. -ar

- Ok, säger hon, vi tar av dem då! Och sätter igång med samma
ansträngningar som tidigare. -ar

-Varför sa du inte det tidigare? frågar hon när hon är klar.

-Oscar svarar då:

- Det är inte mina stövlar, en av mina brorsor äger dem, -ar, -or
 men mamma vill att jag ska ha dem!

Fröken börjar gråta och, mycket behärskad fast bestämd,

sätter på Oscars stövlar en tredje gång. -ar

Sedan lyfter hon Oscar, sätter på honom

ytterkläder och halsduk och frågar: -er

- Var är dina vantar? -ar

Och Oscar svarar: - Jag la dem i mina stövlar! -Ar

12: Kopiera gärna upp flera stycken formulär, skicka runt formulären och
 låt eleverna öva sig på fler än ett substantiv.